

Boekbesprekingen

G. EMBERY, G. ROLLA, eds. *Clinical and biological aspects of dentifrices*. 366 pag. Oxford University Press, Oxford 1992. Prijs £ 35.-. ISBN 0 19 262211 0.

Omdat de recente daling van de cariësprevalentie voor een groot deel wordt toegeschreven aan het toegenomen gebruik van fluoridetandpasta, is de belangstelling voor tandpasta als drager van therapeutische middelen sterk toegenomen. Behalve fluoride kunnen ingrediënten toegevoegd worden om de hoeveelheid tandplaque, de hoeveelheid tandsteen, of de gevoeligheid van blootliggende tandhalzen te verminderen. De vraag 'is dit een goede tandpasta' of 'welke tandpasta moet ik gebruiken' zal steeds vaker worden gesteld. Tandartsen en mondhygiënisten zullen deze vragen moeten kunnen beantwoorden. Daarom is dit boek over 'clinical and biological aspects of dentifrices' zinvol. Het is een verzameling van voordrachten door erkende experts op hun vakgebied. Een gevaar van het samenstellen van een boek uit voordrachten is dat er

veel herhaald wordt omdat iedere auteur een compleet verhaal wil vertellen. Bij dit boek is dat zeker het geval, hetgeen het enthousiasme om door te lezen beperkt. Een (te) groot gedeelte van het boek gaat over fluoride. Interessant is het hoofdstuk over de optimale fluorideconcentratie in tandpasta's, dat eindigt met enkele duidelijke conclusies. Tandpasta's met 1500 ppm zijn effectiever dan tandpasta's met 1000 ppm fluoride. Kinderen mogen alleen kleine hoeveelheden gebruiken van tandpasta's met 1000 ppm. (Dit wordt voor landen

geadviseerd waar geen fluoridepeutertandpasta op de markt is). En kinderen moeten na het tandenpoetsen niet meer de mond spoelen. Er blijft dan meer fluoride in de mond achter, hetgeen een betere bescherming biedt. Ook wordt veel aandacht besteed aan anti-plaque- en anti-gingivitismiddelen. Het blijkt dat in dit opzicht chloorhexidinepreparaten het meest effectief zijn, gevolgd door preparaten met triclosan, etherische oliën, zoals thymol, of metaalionen, zoals tin en zink. Over anti-tandsteentandpasta's wordt opgemerkt dat ze de vorming van supragingivaal tandsteen verminderen zonder dat de anti-tandsteeningrediënten de werking van fluoride belemmeren. Voor de behandeling van gevoelige tandhalzen komen tandpasta's met strontiumacetaat als beste uit de bus. Naast al deze hoofdstukken met klinisch relevante informatie is er nog een aantal theoretische hoofdstukken over fluoride, slechte adem en plaquesamenstelling. Kortom voldoende leesvoer, maar vooral voor de meer wetenschappelijk ingestelde collega.

C. van Loveren, Amsterdam

D.A. KEITH. *Surgery of the temporomandibular joint*. Tweede druk. 321 pag. Blackwell Scientific Publications, Boston, Oxford, London, Edinburgh, Melbourne, Paris, Berlin, Vienna 1992. Prijs £ 69.50. ISBN 0 86542 211 7.

Na een historisch overzicht van de kaakgewrichtschirurgie wordt ruime aandacht besteed aan diagnostische beeldvorming (conventionele röntgenfoto's, arthrografie, computertomografie en beeldvorming met magnetische resonantie) als voorbereiding op chirurgisch ingrijpen. Nieuw in deze tweede editie zijn hoofdstukken over arthroscopie en over de basisbegrippen die van belang zijn bij de toepassing van implanteerbare kunstkaakgewrichten.

Arthroscopie als diagnostisch hulpmiddel en arthroscopische chirurgie worden uitgebreid beschreven in drie aparte hoofdstukken. Opvallend is dat arthroscopie als behandelingsoptie in de overige hoofdstukken (ingedeeld naar de ziektebeelden van het kaakgewricht waarvoor chirurgische therapie in aanmerking komt) nauwelijks meer wordt genoemd.

De hoofdstukken 6 t/m 13 zijn ten opzichte van de eerste druk slechts hier en daar gewijzigd. De referenties aan het eind van ieder hoofdstuk zijn hiervan de stille getuigen (slechts sporadisch is literatuur van na 1988 opgenomen). In deze hoofdstukken wordt de chirurgische therapie bij groei stoornissen, infecties en ankylose, trauma's en luxaties, degeneratieve veranderingen en internal derangements, en ten slotte kaakgewrichtstumoren toegelicht. Alle hoofdstukken zijn fraai geïllustreerd, 'to the point' en vormen hierdoor, ook voor niet-chirurgen, een fraai overzicht van de verschillende aandoeningen van het kaakgewricht en hun behandelingsmogelijkheden.

De klinische toepassing van de prothetische reconstructie van het kaakgewricht is tot dusver teleurstellend geweest. De auteur van het hoofdstuk over kaakgewrichtsimplantaten schrijft dit vooral toe aan het negeren van fundamentele principes. Mede hierdoor is dit hoofdstuk opvallend technisch van aard.

Het boek wordt besloten met drie hoofdstukken die de betekenis van chirurgisch ingrijpen in een breder kader plaatsen. Het eerste daarvan behandelt de relatie tussen pijn, pathologie en chirurgie en benadrukt de betekenis van factoren die een rol spelen bij de indicatiestelling en prognose van kaakgewrichtschirurgie, zoals musculaire symptomen, bruxisme, psychologische factoren en chronische pijnsyndromen. Het tweede benadrukt de essentiële rol van postoperatieve fysiotherapie. Het laatste hoofdstuk geeft aan de hand van een aantal casus een overzicht van mogelijke complicaties van kaakgewrichtschirurgie.

Dit boek geeft een fraai overzicht van de mogelijkheden en risico's van chirurgische behandeling van kaakgewrichtsaandoeningen.

B. Stegenga, Groningen

H. KITAMURA, M. ODA, J. HESS, eds. *Color atlas of human oral histology*. 250 pag. Ishiyaku EuroAmerica Inc Publ. St. Louis, Tokyo, 1992. Prijs \$ 47.50. ISBN 0 912791 80 2.

Dit boek is de Engelstalige uitgave van een van oorsprong Japans boek dat werd samengesteld door de bekende histoloog Hiro-nori Kitamura. Het bestaat uit een grote verzameling histologische microfoto's van de verschillende structuren in het orale gebied, met daarbij een korte uitleg. De lichtmicroscopische foto's zijn vaak in kleur, en zijn in het algemeen van zeer goede kwaliteit. Dit geldt ook voor de transmissie- en scanning-elektronenmicroscopische beelden. Elk hoofdstuk wordt voorafgegaan door een korte samenvatting die wordt verduidelijkt met schematische tekeningen, bijvoorbeeld over

de lokatie van de besproken structuur in het aangezichtsgebied.

De tekst is helder en beknopt en de gepresenteerde kennis up to date. Een speciale vermelding verdient de hoge kwaliteit van de preparaten van onontkalkt tand- en botweefsel. Ieder die zelf te maken heeft gehad met de problemen inherent aan het maken van dunne histologische coupes van glazuur, bot en dentine, zal de uitzonderlijke kwaliteit van de (Japanse) histotechniek bewonderen.

Een punt van kritiek zou kunnen zijn dat de systematiek van benummering soms verschilt tussen foto's en schema's, wat verwarrend kan werken. Ook levert in bepaalde gevallen het gebruik van humaan post mortem-materiaal histologisch minder fraaie plaatjes op, waar experimenteel materiaal van proefdieren mooiere beelden had opgeleverd.

Al met al kan echter geconcludeerd worden dat dit boek een zeer waardevol hulpmiddel en naslagwerk is van hoge kwaliteit voor ieder die geïnteresseerd is in

de microscopische bouw van het orale gebied. Het is zeker van nut voor studenten tandheelkunde, maar vooral voor tandheelkundige onderzoekers en specialisten; in tandheelkundige bibliotheken mag het zeker niet ontbreken.

E.H. Burger en D.M. Lyaruu, Amsterdam

H. STEAN. *Aesthetic dentistry with indirect resins.* 95 pag. Quintessence Publ. Co. Inc. Chicago, London, Berlin, Sao Paulo and Tokyo 1992. Prijs DM 68,-. ISBN 1 85097 026 2.

De vraag naar esthetische en cosmetische behandelingen leidt ook tot ontwikkeling van nieuwe tandheelkundige materialen en produkten. Creatieve collegae – tot wie de schrijver van dit boek gerekend mag worden – raken gebiologeerd door de ogenschijnlijk onbegrensde mogelijkheden die adhesieve technieken bieden. In dit boek toont de auteur wat hij met Isosit van de firma Ivoclar/Vivadent bij een aantal van zijn patiënten heeft gerealiseerd. Aan de orde komen de indirecte inlay-techniek, de onlay-modificatie en intracoronaire modificaties. Opvallend is dat bij de onlay-modificatie de door de fabrikant vermelde contra-indicaties worden genegeerd en dragende knobbels toch overkapt worden. Vervolgens laat de auteur zien hoe vensterkronen met vensters van nagepolymeriseerd composiet gemaakt kunnen worden, en aansluitend de indirecte fineertechniek. Hoewel de eindresultaten fraai zijn, ontbreekt elke wetenschappelijke onderbouwing – er zijn in het boek overigens zeer weinig literatuurreferenties opgenomen. Heel creatief is de auteur echter in zijn benadering om de zichtbaarheid van metaal bij indirecte adhesiebruggen te vermijden. In plaats van een mo-inlay van metaal maakt hij een mo-inlay van composiet, verbonden aan de dummy, en hecht deze aan het pijler-element. Tot slot toont hij enkele toepassingen van composiet in de implantologie, waarbij slijtvastheid en schokdemping met elkaar gecombineerd worden.

Het boek lijkt meer geschikt voor algemeen-practici dan voor studenten, hoewel het laatstgenoemden zeker zal boeien vanwege de onconventionele behandelprocedures. Jammer is dat bij het verschijnen van het boek Isosit/Concept alweer van

de markt was verdwenen, omdat er ook ongunstige materiaaleigenschappen bleken te bestaan. Dit laat onverlet dat sommige behandelingen heel goed met andere merken composiet uitgevoerd kunnen worden. Het aantrekkelijke van composiet is vooral dat het beter binnen een 'dynamisch behandelingsconcept' past dan porselein. De auteur heeft aangetoond dat hij hiervoor oog heeft.

A.W.J. van Pelt, Veendam

C.J. HAKMAN. *Een nieuw gezicht? Literatuurstudie en onderzoek naar de psychologische aspecten die een rol spelen bij orthodontische chirurgie.* 369 pag. Academisch proefschrift Vrije Universiteit, 1993. ISBN 90 313 1637 7.

In de tandheelkundige curricula is in het verleden maar weinig aandacht besteed aan de psychologie. Slechts algemene begrippen en enkele psychologische stromingen werden onderwezen. Toespitsing op specifiek tandheelkundige problemen komt pas de laatste jaren aan de orde. Daarom is de tandarts nog niet zo vertrouwd met de denkwijze en het onderzoek binnen de psychologie. Dit feit maakt dit proefschrift alleen al boeiend om te lezen.

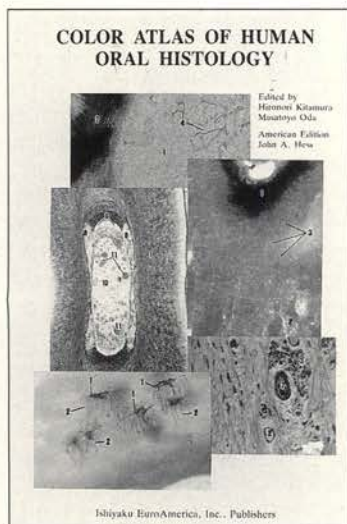
Na een historische schets – waaruit blijkt dat anno 1993 steeds de overtuiging bestaat dat esthetiek iets met karakter van doen heeft – volgt een overzicht van de literatuur over psychologie en tandheelkunde. Het blijkt dat niet zozeer het gezicht zelf, maar de beleving van het gezicht centraal staat. Vanuit de gedachte dat het gezicht medebepalend is voor het zelfbeeld en het zelfbeeld – onder invloed van compensatiemechanismen – voor de mens aanleiding kan zijn om tot een bepaalde beroeps- of partnerkeuze te besluiten, ontwikkelt de auteur de hypothese dat het gezicht de motor achter de levensrichting kan zijn.

Er bestaat grote onduidelijkheid over de psychische gesteldheid van mensen die zich aanmelden voor een orthodontisch-chirurgische correctie. In het onderzoek van patiënten die een esthetische correctie wensen, wordt bij 70-95% een psychiatrische diagnose gevonden. Postoperatieve tevredenheid acht de auteur daarom, maar ook om redenen van psychologische aard (zoals cognitieve dissonantie) niet altijd even betrouwbaar.

Voorts wordt het begrip 'functionele klacht' geïntroduceerd. Hiermee wordt bedoeld dat een klacht in psychologische zin functioneel kan zijn, dat wil zeggen dat de klacht een functie kan vervullen in het leven van de patiënt. De klacht is dan tegelijkertijd destructief voor het lichaam en constructief binnen de psychologie van de patiënt. Door het multifunctionele karakter van de mond (de mond vervult een rol in de voeding, in de communicatie, op het affectieve vlak en op symbolisch niveau) zal zich juist daar, bewust of onbewust, een functionele klacht kunnen ontwikkelen. Tandheelkundige behandeling heeft in dergelijke gevallen geen effect tot gevolg of leidt tot symptoomverschuiving.

Naast het begrip functionele klacht wordt de nadruk gelegd op de psychopathologie, in het bijzonder die waarin de mond een rol speelt. Om die reden wordt de term orale psychopathologie ingevoerd. Onder de Nederlandse bevolking is er bij 15% sprake van psychopathologie. En bij mensen met langdurige en onbegrepen pijnklachten in de mond zou dit percentage tot boven de negentig kunnen oplopen. Bestaande algemene psychopathologie, zoals overdrachtsneurosen, claustrofobie enzovoort, zou kunnen interfereren met een orthodontisch-chirurgische behandeling: de patiënt ontwikkelt bijvoorbeeld sterke gevoelens voor de behandelaar of kan door de claustrofobie een intermaxillaire fixatie niet verdragen.

Aan het eind worden de resultaten van het onderzoek – waarbij onder meer gebruik werd gemaakt van een enquête met een zeer hoge (97%) respons – weergegeven. Er werd een verband

gevonden tussen zelfbeeld en levensinrichting, en tussen het zelfbeeld en een orthodontisch-chirurgische correctie. Het zelfbeeld blijft gelijk of verbeterd bij 78% van de patiënten en blijkt bij 22% van de patiënten te verslechteren. Mensen die compenseren veranderen vaker (62%) in zelfbeeld dan mensen die niet compenseren. Ook zijn er interacties gevonden tussen behandelconditie, diagnose en persoonlijkheidsopbouw. Er blijken verschillen in de interacties tussen de seksen te bestaan.

Ten slotte wordt aangetoond dat mensen die zich preoperatief maatschappelijk bepaald voelen door hun uiterlijk (66%), postoperatief labiel en pessimistischer gestemd zijn, een lagere zelfwaardering hebben en een grotere discrepantie voelen tussen hoe ze leven en hoe ze zouden willen leven.

Samenvattend kan worden gesteld dat dit werk is te beschouwen als een soort studieboek onder de titel 'Psychologie in de tandheelkunde', waarbij bijzondere aandacht is besteed aan de psychologische aspecten van de orthodontisch-chirurgische correctie. Het is dan ook tevens uitermate geschikt voor gebruik in het tandheelkundig onderwijs.

L.R. Dermaut, Gent

H.A. VERBRUGH, R.P. MOUTON, A.M. POLDERMAN, eds. Medische microbiologie. Leerboek voor bacteriologie, mycologie en parasitologie. Achtste druk. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Zaventem 1992. ISBN 90 313 13947.

Het leerboek 'Medische microbiologie' is zonder meer een standaardwerk voor de geneeskundige praktijk. Ook voor de (aanstaande) tandarts is het een uitstekend naslagwerk, deels vanwege de algemene basale informatie over het vakgebied microbiologie en deels vanwege de ook voor de tandheelkunde waardevolle informatie. In dit verband is het verheugend te constateren dat in deze achtste druk een hoogleraar in de orale microbiologie tot één van de auteurs behoort.

De lay-out van het boek is uitstekend. De tekst is in zeer begrijpelijke bewoordingen geformuleerd. Een goed voorbeeld daarvan is het ogenschijnlijk moeilijke onderwerp van de immunologie van microbiële infecties en het daarin aan bod komende onderwerp van HIV-infectie. Een en ander wordt ondersteund met verhelderende afbeeldingen en schema's. Evenals de overige hoofdstukken wordt ook dit hoofdstuk afgesloten met enkele geselecteerde literatuuropgaven.

Auteurs, redacteurs en uitgever kunnen worden gecompimenteerd met de verschijning van de achtste uitgave van dit standaardwerk dat de geïnteresseerde tandarts van harte wordt aanbevolen.

I. van der Waal, Amsterdam

R.P. LANGLAIS, C.S. MILLER. Color atlas of common oral diseases. 167 pag. Lea & Febiger, Philadelphia, London 1992. Prijs £ 25.50. ISBN 0 8121 1249 0.

Ook al zijn er de laatste jaren talrijke nieuwe kleurenatlassen op het gebied van mondafwijkingen verschenen, het blijft bij iedere volgende uitgave aantrekkelijk om te zien hoe de indeling is, hoe de kwaliteit van de afbeeldingen is en op welke wijze de auteurs zich tot de lezer-tandarts richten.

De atlas begint met een poging om een aantal termen aan de hand van schematische afbeeldingen uit te leggen. Het gaat om termen zoals macule, patch, papule, plaque, enzovoort. Het blijft op verschillende plaatsen een voor de praktijk enigszins gekunstelde indeling.

Het tweede hoofdstuk behandelt enkele bij kinderen voorkomende mondaandoeningen. Hoofdstuk 3 illustreert een groot aantal afwijkingen per anatomische lokalisatie, zoals de gingiva, de lippen, het palatum, de mond bodem en de tong.

Hoofdstuk 4 is geënt op witte, rode en gepigmenteerde slijmvlieslaesies, terwijl hoofdstuk 5 uitgaat van veranderingen van het oppervlak (knobbeltje, zweer, blaas etc.) Hoofdstuk 6 bespreekt de seksueel overdraagbare afwijkingen (SOA's), tegenwoordig meestal bloeioverdraagbare afwijkingen genoemd (BOA's).

Zeer waardevol zijn de appendices waarin onder andere de receptuur aan bod komt. Tevens zijn nog enkele multiple choice vragen toegevoegd. De atlas wordt afgesloten met een verklarende woordenlijst en een uitvoerige trefwoordenlijst.

De kwaliteit van de afbeeldingen is uitzonderlijk goed. De bijbehorende tekst is vooral gericht op de clinicus. Mede om die reden is de atlas zeer de moeite waard voor alle kaakchirurgen en voor tandartsen met speciale belangstelling voor aandoeningen van het mondslijmvlies.

I. van der Waal, Amsterdam

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader op deze plaats worden besproken.

1. S. AXELSSON. Human and experimental osteoarthritis of the temporomandibular joint. Morphological and biochemical studies. 119 pag. Swedish Dental Journal, Stockholm 1993: supplement 92. ISBN 91 628 0851 6.
2. M. ECKERBOM. Prevalence and technical standard of endodontic treatment in a Swedish population. A longitudinal study. 234 pag. Swedish Dental Journal, Stockholm 1993: supplement 93. ISBN 91 628 0815 X.
3. J.C. HASE. Influence of age and salivary secretion rate on oral sugar clearance. 245 pag. Swedish Dental Journal, Malmö 1993: supplement 89. ISBN 91 628 0828 1.
4. S. LUNDQVIST. Speech and other oral functions. Clinical and experimental studies with special reference to maxillary rehabilitation on osseointegrated implants. 180 pag. Swedish Dental Journal, Göteborg 1993: supplement 91. ISBN 91 628 0840 0.
5. N. JEDYNAKIEWICZ, N. MARTIN. CAD-CAM in restorative dentistry: The Cerec method. 151 pag. Liverpool University Press, Liverpool 1993. Prijs £ 28.50. ISBN 0 85323 308 X.
6. ACTA. Atlas implantologie. ACTA, vakgroep Orale Implantologie, Amsterdam 1993.
7. J.V. SOAMES, J.C. SOUTHAM. Oral pathology. 2nd edition. 322 pag., geïll. Oxford Medical Publications, Oxford University Press, Oxford, New York, Tokyo 1993. Prijs £ 29.50. ISBN 0 19 262214 5.
8. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Volume 14, number 3, 1993. 332 pag. World Health Organization, Geneva 1993. Prijs Sw. fr. 18,-. IX ISSN 0251 2432.
9. D.A. MILES, M.L. VAN DIS, Th.F. RAZMUS. Basic principles of oral and maxillofacial radiology. 215 pag., geïll. W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, Montreal, Sydney, Tokyo 1992. Prijs £ 24.-. ISBN 0 7216 3471 0.